

Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά - Φύλλο Εργασίας

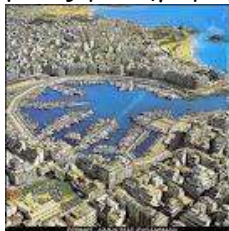

ΞΕΡΕΤΕ ΠΩΣ...¹

- ο Πειραιάς κατά την αρχαιότητα ήταν ένα ακόμα νησί μέσα στο Φαληρικό όρμο;
- η οδός Αλιπέδου, στο πλάι του ηλεκτρικού σταθμού, ονομάζεται έτσι γιατί στα κλασσικά χρόνια είχε απομείνει ένα τέλμα (=βάλτος) που απομόνωνε την Πειραιϊκή χερσόνησο από την υπόλοιπη Αττική;
- ο δήμος του Πειραιώς, που δημιουργήθηκε από τον Κλεισθένη μετά το 510 π.Χ. ήταν μέλος της ένωσης τεσσάρων δήμων (τετρακωμίας) που περιελάμβανε τους γύρω δήμους των Θυμαϊτάδων (Κερατσίνι), Ξυπετής (Καμίνια, Ρέντη, Μοσχάτο) και Φαλήρου και ως θρησκευτικό κέντρο είχε ένα ιερό του Ηρακλέους στα Καμίνια;
- στο Πέραμα υπήρχε επίσης ιερό του Ηρακλέους;
- ο Πειραιάς υπήρξε κατεξοχήν το δημιούργημα του Θεμιστοκλή;
- η πόλη άρχισε να οικοδομείται μετά την αποχώρηση των Περσών (470-460);
- ο Πειραιάς χτίστηκε σύμφωνα με το σχέδιο του πατέρα της πολεοδομίας Ιπποδάμου; Γνωρίζετε ποιο είναι το Ιπποδάμειο σύστημα;
- οχυρώθηκε με τα Μακρά Τείχη; Τι γνωρίζετε για τα Μακρά Τείχη;
- ο αρχαίος Πειραιάς είχε τρία λιμάνια:
 - Του Κανθάρου (εμπορικό)
 - Της Ζέας (πολεμικό)
 - Της Μουνιχίας (πολεμικό)

Αντιστοιχίστε τα λιμάνια με τις φωτογραφίες:

Τα τρία λιμάνια της άγονης αυτής χερσονήσου και η γειτνίαση της Αθήνας, πολιτικού κέντρου της αττικής, αποτέλεσαν τους αποφασιστικούς παράγοντες τόσο για την ίδρυση και ακμή του Πειραιά. Η τύχες των δύο πόλεων ήταν άρρηκτα δεμένες στην αρχαιότητα όπως και σήμερα.

¹ Γ. Σταϊνχάουερ: «Τα μνημεία και το Αρχαιολογικό Μουσείο του Πειραιά»

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Μπαίνοντας στο Μουσείο κοιτάξε αριστερά το Λέοντα.
Έχεις ξαναδεί παρόμοιο μνημείο; Πού;

Χ _____ α

Α _____ η

Β _____ α

Π _____ ς

Μ _____ ς

Δ _____ ς

Γνωρίζετε τι παριστάνει αυτό το γλυπτό
και από πού προέρχεται;

Στάση 2^η: Παρατηρείστε το ακέφαλο σώμα της γυναίκας. Τι φοράει;

Χ _____ α Ι _____ ο

Θυμηθείτε από το μάθημα αρχαίων Α΄ Γυμνασίου το Δημέα, το χλαμδουργό. Σε ποια πόλη
υπήρχαν εργαστήρια «εξωμιδοποιίας»; Μ _____ α

Στάση 3^η: Τι παιχνίδια κρατάνε τα (αγαλματίδια) παιδάκια;

Αγόρι: _____ Κορίτσι _____

Θα συναντήσετε κι άλλα παιδάκια στη βόλτα σας; Σημειώστε τα παιχνίδια τους:

Να μετρήσετε πόσα δέντρα θα συναντήσετε στη διαδρομή μέσα στο Μουσείο. Ποιοι κάθονται
στον ίσκιό τους;

ΡΩΜΑΪΚΑ

Κατά τα ρωμαϊκά χρόνια η Αθήνα γνώρισε κάποια νέα ακμή ως πνευματική πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας. Ο Πειραιάς είχε το μερίδιό του, αν και η παραίτησή του από την ηγεμονία και η αλλαγή των εμπορικών δρόμων δε θα του επιτρέψει ποτέ να ξαναβρεί την παλιά του αίγλη. Ένα μεγάλο μέρος της ευημερίας των Αθηνών στην αυτοκρατορική εποχή οφείλεται στην τουριστική κίνηση και στην πανεπιστημιακή ζωή της πόλης.

Στάση 4^η: Κοιτάξτε δεξιά τους νεοαττικούς διακοσμητικούς πίνακες.

- Γιατί νομίζετε ότι λέγονται «νέο-αττικοί»;
- Γιατί νομίζετε ότι λέγονται «διακοσμητικοί»;
- Ποια θέματα αναπαριστώνται; Καταγράψτε τρία πρόσωπα και τρία αντικείμενα από αυτά που αναπαριστώνται στους πίνακες.
- Καταγράψτε τους θεούς και τα σύμβολά τους
- Υπάρχει κάτι που σας κάνει ιδιαίτερη εντύπωση;
- Τι παρατηρείτε με την πρώτη ματιά;

Στάση 5^η: Παρατηρείστε στο κολοσσιαίο (μεγάλου μεγέθους) άγαλμα του αυτοκράτορα Αδριανού τη λεπτομέρεια με τη λύκαινα στο θώρακά του. Τι συμβολίζει η λύκαινα;

Ποιων άλλων αυτοκρατόρων τα πορτραίτα υπάρχουν στην αίθουσα;

Παρατηρείστε τη στάση των νεκρών στις ρωμαϊκές επιτύμβιες στήλες για να τη συγκρίνετε με τη στάση των νεκρών σε προγενέστερες επιτύμβιες στήλες που θα συναντήσετε σε άλλες αίθουσες.

Αναζητείστε τρεις αναπαραστάσεις μυθολογικών τεράτων στα γλυπτά της αίθουσας και καταγράψτε τα. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά τους;

ΤΑΦΙΚΟ ΜΝΗΜΕΙΟ

Τα περισσότερα ταφικά μνημεία ήταν στημένα δίπλα στους μεγάλους δρόμους που συνέδεαν τον Πειραιά με την Αθήνα κατά μήκος των μακρών τειχών. Από κει προέρχεται το μεγάλο lionτάρι, στήμα ενός τάφου από το Μοσχάτο, πιθανόν ο αετός με το φίδι, ίσως από τον τάφο ενός μ _____ (προθάλαμος), η στήλη του Παγχάρους, οπλίτη που σκοτώθηκε στη μάχη της Χαιρώνειας.

Στάση 6^η: Παρατηρείστε τη στήλη:

- 1) Ποια χαρακτηριστικά διακοσμητικά στοιχεία των επιτύμβιων στηλών εντοπίζετε;
Ρ _____ ς, Λ _____ ς άλλα τέτοια στοιχεία ήταν τα ανθέμια στην κορυφή, οι οινοχόες, οι λήκυθοι... (εντοπίστε τα σε άλλες στήλες)
- 2) Ποιο από τα τρία πρόσωπα νομίζετε πως απεικονίζει το νεκρό και γιατί;²

Κοιτάξτε τριγύρω. Παρατηρείστε στις υπόλοιπες επιτύμβιες στήλες:

- 1) Πόσα πρόσωπα αναπαριστώνται συνήθως;
- 2) Ποια είναι η πιο συνηθισμένη στάση τους;³
- 3) Ποια είναι η θέση του νεκρού;⁴
- 4) Χαρακτηρίστε την έκφραση των προσώπων με ένα επίθετο.
- 5) Διαβάστε τις επιγραφές. Τι γράφουν;

Στάση 7^η: Δείτε στο βάθος το πολυτέλεια ταφικό μνημείο ενός (Ρουμανία) που βρέθηκε στην μνημειώδες βάζο με ζωφόρο που και γείσο. Η στήλη σε ναῖσκο, όπου αγάλματα του νεαρού αθλητή δούλο. Ως πρότυπό του πιθανόν να Αλικαρνασσοῦ. Παρόμοια τέτοια συνηθισμένα, γι' αυτό ο Δημήτριος Φαληρέας απαγόρευσε γενικά τα επιτύμβια μνημεία το 317. Το μάρμαρο είναι Υμηττού (πού βρίσκεται ο Υμηττός;), υπάρχουν ίχνη πολυχρωμίας... (τι σημαίνει αυτό;), παρατηρούμε επίδραση της τέχνης του γλύπτη Λύσιππου (ποιος ήταν αυτός;)...

μοναδικό σε μέγεθος (ύψος 7μ.) και μετοίκου-εμπόρου από την Ίστρια Καλλιθέα. Η βάση έχει εξελιχθεί σε αναπαριστά την α _____ μαχία προβάλλονται σε παράταξη τα ανάμεσα στον πατέρα του και μικρό χρησίμευσε το Μαυσωλείο της μεγαλοπρεπή μνημεία ήταν πολύ

- Εσείς τι άλλο παρατηρείτε που σας έκανε ιδιαίτερη εντύπωση στο μνημείο;
- Πώς ονομάζεται ο νεκρός; Ν _____ ς γιος του Π _____ υ

² Μακεδόνας ιππέας, αθηναίος οπλίτης, ηρωική γυμνότητα

³ Αποχαριετισμός

⁴ Καθιστός

ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ Β΄

Δείτε τα απομεινάρια της ξύλινης σαρκοφάγου. Παρατηρήστε τις ομοιότητες και διαφορές με τις μαρμάρινες σαρκοφάγους στον περίβολο του μουσείου.

Τι γνωρίζετε γενικότερα για τα ταφικά έθιμα στην αρχαία Ελλάδα;

Δείτε το **έμβολο** του αρχαίου πολεμικού πλοίου (τριήρους).

- Από τι υλικό είναι φτιαγμένο;
- Τι σχήμα έχει;
- Σε τι χρησίμευε

Δείτε το διακοσμητικό **μάτι** που υπήρχε στην πλώρη των τριηρών. Τι συμβόλιζε;

Δείτε και τις **άγκυρες**.

- Από τι υλικό είναι φτιαγμένες;
- Τι σχήμα έχουν;
- Σε τι χρησίμευαν;

Η αρχαία Αθήνα χάρη στον Πειραιά έγινε «το μέγα της Θάλασσης κράτος». Ζωγραφίστε μια τριήρη!

Πάμε μια βόλτα στο παλαιότερο «κράτος της Θαλάσσης»...

Στην κεντρική βιτρίνα υπάρχουν ειδώλια που προέρχονται από ένα μινωικό ιερό κορυφής των Κυθήρων. Τι γνωρίζεται για τα **μινωικά ιερά κορυφής**; Έχετε ακούσει ποτέ για το ιερό κορυφής του Γιούχτα στις Αρχάνες;

Παρατηρείστε τη λατρευτική στάση των ειδωλίων. Σε ποια θέση τοποθετούν το χέρι; Τι συμβολίζει αυτό;

Δείτε τα κέρατα καθοσιώσεως. Γιατί ονομάζονται έτσι; Τι συμβολίζουν; Ποιο ήταν ιερό ζώο για τους μινωίτες;

Παρατηρείστε τα χρώματα στα καθιστά αγαλματίδια.

- **Πάμε να φάμε σ' ένα αρχαίο πατσατζίδικο (εφθοπωλείο):**

Στην αγορανομική επιγραφή που βλέπετε, για διαβάστε πόσο έχει το πλεμόνι («πλεμονίου»), το κεφαλάκι («ενκεφάλου»), τα ποδαράκια («ποδών»), συκωτάκι και σπλήνα («ήπατος και σπληνός»). Οι τιμές πάνε με το κιλό... μισό κιλό (μνας), 1/8 του οβολού (χαλκούς) κ.λπ.

- *Τι θα παραγγείλετε παρακαλώ;*

Ας ψωνίσουμε από την αγορά...

- Τι θα μπορούσατε να αγοράσετε από τον έμπορο με το μετρολογικό ανάγλυφο; Πώς μετριέται η *οργυιά*, ο *πήχυς*, η *σπιθαμή* και ο *πους*;
- Τι προϊόντα πουλάει ο έμπορος που χρησιμοποιεί το μετρητή υγρών; (Σήμερα μετράμε το βάρος, τότε μετρούσαν τον όγκο: *κύαθον*, *οξύβαφον*, *ημικοτύλιον* κ.λπ.)

ΑΓΓΕΙΑ

Από ποια εποχή χρονολογούνται τα κεραμικά ευρήματα;

Παρατηρείστε τα χρώματα και τα σχήματα.

Δείτε τις παραστάσεις των κεραμικών, **έναν ολόκληρο κόσμο**: άρματα, αναβάτες, κρानοφόροι, ιππείς, ταυροκαθάμπτες, ζώα...

Παρατηρείστε τα χρώματα και τα σχήματα της κεραμικής της γεωμετρικής περιόδου.

Παρατηρείστε τις παραστάσεις στα αγγεία και περιγράψτε τις:

- Θυσία τράγου στο Διόνυσο (μελανόμορφος ρυθμός)
- Συλλογή (το μάζεμα) του λαδιού
- Θαλάσσιος θίασος
- Τα όπλα του Αχιλλέα
- Γάμος

Δείτε το αγγείο με το ξίφος του νεκρού. Σχολιάστε... Τι νομίζετε πως περιείχε το αγγείο;

ΧΑΛΚΙΝΑ ΑΓΑΛΜΑΤΑ

ΧΑΛΚΙΝΑ ΑΓΑΛΜΑΤΑ

Παρατηρείστε το τραγικό προσωπείο; Τι μορφή έχει; Τι σας εντυπωσιάζει απ' αυτό; Ξέρετε σε τι χρησίμευαν τα τραγικά προσωπεία; Από τι υλικά ήταν φτιαγμένα; Έχουν σωθεί αρχαία τραγικά προσωπεία; Αυτό ήταν ένα τραγικό προσωπείο που χρησιμοποιούσαν στις παραστάσεις;

Ποιες θεές/θεοί απεικονίζονται στα χάλκινα αγάλματα;

Τι χρώμα έχουν τα μάτια τους;

Σε ποια στάση βρίσκονται;

Περιγράψτε με μια λέξη την έκφρασή τους;

Παρατηρείστε την κόμμωση και τα ρούχα.
Συγκρίνετε τις δύο Αρτέμιδες.

Στη διπλανή αίθουσα θαυμάστε τον αρχαϊκό Απόλλωνα.

Πώς εξελίσσεται η τέχνη ως την κλασική εποχή;

(τα χάλκινα αγάλματα κατασκευάζονται με **μήτρες-είναι κούφια μέσα**

βασικό χαρακτηριστικό του κούρου και της κόρης ήταν η στατικότητα

Παρατηρείστε τις ερμαϊκές στήλες στο δρόμο προς το ναό της Κυβέλης. Γιατί έχουν τοποθετηθεί εκεί; Σε τι χρησίμευαν οι ερμαϊκές στήλες; Γιατί ονομάζονται έτσι;

ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΛΗΣ

Η αίθουσα έχει διαμορφωθεί σε στοιχεία της αναπαράστασης ανάγλυφα (τι σημαίνει (τι σημαίνει περιρραντήριο;) που του Πειραιά. Το Πυρήνα αποτελεί

το λατρευτικό άγαλμα της **Κυβέλης ή Μητέρας των Θεών** από το Μοσχάτο.

Έχετε ξανακούσει για τη μητέρα των Θεών;

Η θεά στήριζε το αριστερό της χέρι στο τ _ _ _ _ _ ν και στο δεξί κρατούσε τη φ _ _ _ η.

Ο αχώριστος σύντροφός της το λ _ _ _ _ _ ι (σώζονται μόνο τα πόδια του), καθόταν δίπλα σε χωριστή βάση.

Ποια άλλη θεά εμφανίζεται συχνά σ' αυτήν την αίθουσα; Ας συζητήσουμε για το ποια σχέση μπορεί να είχαν οι δυο θεές μεταξύ τους.

ένα τυπικό αρχαίο ιερό. Τα είναι: ναός, βωμός, αναθηματικά αναθηματικός;) και περιρραντήριο προέρχονται από διαφορετικά ιερά ο ναΐσκος (τι είναι ο ναΐσκος;) με

Δείτε τις παραστάσεις της Θεραπείας από τον Ασκληπιό και του νεκρόδειπνου (με τη σειρά που υπάρχει και στη ζωή) που υπάρχουν στην αίθουσα. Σκηνές καθημερινότητας!

Για πάμε να δούμε τι γίνεται μετά θάνατον...

ΕΠΙΤΥΜΒΙΑΒ

Όπως είδαμε και στην αίθουσα επιτυμβίων του κάτω ορόφου, ποια είναι η συνηθισμένη στάση των νεκρών στα μνημεία;⁵

Τι αντικείμενα κρατούν οι νεκροί;⁶

Έχετε ακούσει για τον περίφημο Πελοποννησιακό Πόλεμο. Ας γνωρίσετε και δυο στρατιώτες που σκοτώθηκαν σ' αυτόν τον πόλεμο: το Χαιρέδημο και το Λυκέα. (Από τα πιο διάσημα επιτύμβια μνημεία). Πόσων ετών ήταν όταν σκοτώθηκαν; Ποιος ήταν ο στρατιωτικός εξοπλισμός του αθηναίου στρατιώτη;

Προσέξτε το κυανό χρώμα του ανθεμίου. Τα αρχαία γλυπτά ήταν επιχρωματισμένα! Λίγο κιτς αλλά εντυπωσιακό!

Διαβάστε και αντιγράψτε τη φοινικική επιγραφή της επιτύμβιας στήλης.

Γνωρίζετε πως στον Πειραιά υπήρχε φοινικική παροικία (εμπόρων); **Αφού ήταν λιμάνι!**

Γνωρίζετε πως το φοινικικό αλφάβητο είναι ο πρόγονος του ελληνικού. Τα φοινικικά γράμματα όμως αντιστοιχούσαν μόνο σε σύμφωνα. Μήπως μπορείτε να αντιστοιχίσετε μερικά από τα φοινικικά γράμματα που διαβάζετε με γράμματα που χρησιμοποιούμε μέχρι σήμερα στο ελληνικό αλφάβητο;

⁵ Καθιστοί, δεξίωση

⁶ Καθρέπτης γυναίκας, κούκλα κοριτσιού, μάσκα ηθοποιού

ΠΕΡΙΒΟΛΟΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

Στη σημερινή μας βόλτα στο μουσείο είδαμε πολλά επιτύμβια μνημεία. Γιατί νομίζετε πως υπήρχαν τόσο πολλά τέτοια μνημεία;⁷ Γιατί νομίζετε πως έχουν διασωθεί τόσα πολλά;

Πώς διασκέδαζαν οι αρχαίοι Πειραιώτες («οι εν Πειραιεί»); Δείτε το **Θέατρο**. Ανήκει στην ελληνιστική εποχή αλλά είχε τον ίδιο ρόλο όπως και τους προηγούμενους αιώνες. Μπορείτε να

διακρίνετε δύο από τα βασικά μέρη του θεάτρου; Τις κερκίδες (το κοίλον) και την ορχήστρα;

Πάμε μια βόλτα και έξω απ' το Μουσείο; Τι άλλο μπορούμε να δούμε τριγυρίζοντας στον Πειραιά; Πρώτα απ' όλα τα Μακρά Τείχη...

Τους νεωσοίκους... Γνωρίζετε τι ήταν οι νεώσ-οικοι; Ο δρόμος κάτω απ' το Μουσείο ονομάζεται οδός Νεωσοίκων. Μπορείτε να υποθέσετε το γιατί;

Ας αποτίσουμε φόρο τιμής στον τάφο του Θεμιστοκλή, που αγναντεύει το στενό της Σαλαμίνας... (βρείτε να διαβάσετε το ποίημα του Κ. Καβάφη: «Σατραπεία»)

Ας περιδιαβούμε ανάμεσα στα ερείπια του ελληνιστικού Πειραιά, που πάνω τους είναι χτισμένα τα δικά μας σπίτια...

⁷ Υστεροφημία